

Quintilianus, INSTITVTIO ORATORIA (12, 10)

XL. Adhuc quidam nullam esse naturalem putant eloquentiam nisi quae sit cotidiano sermoni simillima, quo cum amicis coniugibus liberis servis loquamur, contento promere animi voluntatem nihilque arcessiti et elaborati requirente [...].

XLIII. [...] Nam mihi aliam quandam videtur habere naturam sermo vulgaris, aliam viri eloquentis oratio.

Cicero, AD FAMILIARES (XXI)

Verumtamen quid tibi ego videor in epistulis? nonne plebeio sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo; quid enim simile habet epistula aut iudicio aut contioni? [...] causas [...] agimus [...] ornatus; epistulas vero quotidianis verbis texere solemus.

Quintilianus, INSTITVTIO ORATORIA (1, 6)

XIX. Sed Augustus quoque in epistulis ad C. Caesarem scriptis emendat, quod is *calidum* dicere quam *caldum* malit, non quia id non sit Latinum, sed quia sit odiosum.

Festus Sextus Pompeius, résumé k Verrius Flaccus, DE VERBORUM SIGNIFICATIONE

Ausculari dicebant antiqui pro *osculari* quod est os cum ore conferre.

Velius Longus, DE ORTHOGRAPHIA

Ingredi mihi rationem scribendi occurrit statim ita quosdam censuisse esse scribendum, ut loquimur et audimus, nam ita sane se habet non numquam forma enuntiandi, ut litterae in ipsa scriptione positae non audiantur enuntiatae. Sic enim cum dicitur *illum ego* et *omnium optimum* aequae *m* terminat, nec tamen in enuntiatione apparet.

Flavius Caper, ORTHOGRAPHIA

„Haec via *quo* ducit?“ dicemus, non *ubi*.

Mihi dativus est, *mi* vocativus.

Pinnas murorum, *pennas* avium.

Felix non *filix* dicere debemus.

Polenta non *pulenta* dicendum est.

Vado *ad* grammaticum vel *ad* medicum, disco *apud* istos dicendum.

Oblitus ne sis *nostri*, non *nos* [...].

Pulchrum cum *h* scribendum [...].

Illud scamnum dicendum, at *ipsum*, non *ipsud*.

Pauper vir et mulier dicendum, non *paupera mulier*.

Formosus sine *n* scribendum est.

Quintus Papirianus, DE ORTHOGRAPHIA

Formosus sine *n* secunda syllaba scribendum est, ut *arenosus*, *frondosus*, *aquosus*, *herbosus*, participia vero habent *n*, ut *tonsus*, *tunsus*, *mensus*, *pensus*.

Consentius, ARS DE BARBARISMIS ET METAPLASMIS

[...] *magis maxime* pro comparativo et superlativo, *minus* et *minime* pro diminutione ponuntur.

NÁPISY Z POMPEJÍ

Puteolanis felicia, omnibus Nucerinis felicia et uncu/m/ Pompeianis Petecusanis.

Optume Maxime Iupiter, dominus omnipotes! Acratus servo nequa!

Myrtile, habias propitium Caesare!

Omnia formonsis cupio donare puellis, set mihi de populo nulla puella placet.

Quisquis ama, valia, peria qui nosci amare;
Bis tanti peria, quisquis amare vota.

Da fridam pusillum.

KŘEŠŤANSKÉ NÁPISY

Fuit mihi natibitas Romana. Nomes si queris, Iulia Bocata so, que uixi munda cum byro meo Florentio, cui demisi tres filios superstetes.

Florentia pia bona crestiana. Dulcissimae coiugi ego Maius feci. Que uixit mecum sene nula querela seper.

Ic requiescit in pace domna Bonosa [...] et domno Menna [...], abeat anatema a Iuda si quis alterum omine super me posueri [...].

AFRA, ITALA, VULGATA

LVC., IV, 24-27

AFRA: Ille autem dixit illis: “Amen dico uobis, quia multae uiduae fuerunt in diebus Heliae in Israhel, quando conclusum est caelum annis tribus et mensibus sex, quomodo facta est famis in omnem terram; et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidonae ad mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in Israhel tempore Eliae profetae; et nemo ex eis emundatus est, nisi Neman Syrus.”

ITALA: Ait autem Jesus: “Amen dico uobis, quod nemo propheta acceptus est in patria sua. In ueritate dico uobis, multae uiduae fuerunt in diebus Heliae in Istrahel, quando clusum est caelum annis tribus et mensibus sex, cum facta est famis magna in omni terra; et ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarepta Sidoniae ad mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in Istrahel sub Heliseo propheta; et nemo eorum mundatus est, nisi Neman Syrus.”

VULGATA: Ait autem: “Amen dico uobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua. In ueritate dico uobis, multae uiduae erant in diebus Heliae in Israhel, quando clausum est caelum annis tribus et mensibus sex, cum facta est fames magna in omni terra; et ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sareptha Sidoniae ad mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in Israhel sub Helisaeo propheta: et nemo eorum mundatus est, nisi Neman Syrus.”

Appendix Probi (4. stol. n. l.)

3:	speculum	non	<i>speclum</i>	108:	proles	non	<i>prolis</i>
4:	masculus	non	<i>masclus</i>	110:	oculus	non	<i>oclus</i>
5:	uetulus	non	<i>ueclus</i>	123:	occasio	non	<i>occansio</i>
6:	uitulus	non	<i>uiclus</i>	133:	fax	non	<i>facla</i>
8:	a/o/rticulus	non	<i>a/o/rticlus</i>	138:	teter	non	<i>tetrus</i>
14:	uacua	non	<i>uaqua</i>	140:	amygdala	non	<i>amiddula</i>
19:	Hercules	non	<i>Herculens</i>	141:	fasseolus	non	<i>fassiolus</i>
20:	columna	non	<i>colomna</i>	148:	persica	non	<i>pessica</i>
25:	formica	non	<i>furmica</i>	152:	/tensa/	non	<i>/t/esa</i>
29:	auus	non	<i>aus</i>	154:	auctoritas	non	<i>autoritas</i>
30:	miles	non	<i>milex</i>	156(?):	ipse	non	<i>ipsus</i>
37:	equus	non	<i>ecus</i>	157(?):	linteum	non	<i>lintium</i>
41:	acre	non	<i>acrum</i>	159:	terraemotus	non	<i>terrimotium</i>
42:	pauper mulier	non	<i>paupera mulier</i>	169:	nurus	non	<i>nura</i>
53:	calida	non	<i>calda</i>	170:	socrus	non	<i>socra</i>
54:	frigida	non	<i>fricda</i>	171:	neptis	non	<i>nepticla</i>
55:	uinea	non	<i>uinia</i>	172:	anus	non	<i>anu/i/cla</i>
56:	tristis	non	<i>tristus</i>	174:	riuus	non	<i>rius</i>
62:	ostium	non	<i>osteum</i>	176:	pauor	non	<i>paor</i>
63:	flauus	non	<i>flaus</i>	179:	sibilus	non	<i>sifilus</i>
75:	formosus	non	<i>formo/u/nsus</i>	180(?):	frustrum	non	<i>frustum</i>
76:	ansa	non	<i>asa</i>	183:	plebs	non	<i>pleps</i>
79:	digitus	non	<i>dicitus</i>	206:	orilegium	non	<i>orologium</i>
80:	solea	non	<i>solia</i>	208:	februarius	non	<i>febrarius</i>
82:	iecur	non	<i>iocur</i>	217:	passim	non	<i>passi</i>
83:	auris	non	<i>oricla</i>	219:	numquam	non	<i>numqua</i>
88:	facies	non	<i>fac/i/s</i>	220:	nobiscum	non	<i>noscum</i>
97:	uulpes	non	<i>uulpis</i>	224:	olim	non	<i>oli</i>
103:	fames	non	<i>famis</i>	227:	amfora	non	<i>ampora</i>

REICHENAUSKÉ GLOSÝ (8. století)

binas	<i>duas et duas</i>	iusiurandum	<i>iuramentum</i>
pulcra	<i>bella</i>	biennium est	<i>duo anni sunt</i>
ingrederetur	<i>intraretur</i>	micare	<i>splendescere</i>
quaeso	<i>preco</i>	aras	<i>altaria</i>
feruore	<i>ardore, calore</i>	flaueos	<i>rubeos, candidos</i>
adferam	<i>adportam</i>	ulciscere	<i>uindicare</i>
optimum	<i>ualde bonum</i>	ictus	<i>colpus</i>
semel	<i>una uice</i>	ob metum	<i>propter timorem</i>
anus	<i>uetulae</i>	iecore	<i>ficato</i>
semel	<i>una vice</i>	inermes	<i>sine arma</i>
tulisti	<i>accepisti</i>	rerum	<i>causarum</i>
ait	<i>dixit</i>	peperit	<i>infantem habuit</i>
statuit	<i>stare fecit</i>	pueros	<i>infantes</i>
ius	<i>legem vel potestatem</i>	ostendit	<i>monstrauit</i>
quin	<i>ut non</i>	munus	<i>donum</i>
ager	<i>campus</i>	reconciliare	<i>repacare</i>
cuncti	<i>omnes</i>	nosse	<i>scire</i>
orta	<i>nata</i>	oriri	<i>nasci</i>
umo	<i>terra</i>	canere	<i>cantare</i>
dem	<i>donem</i>	induere	<i>uestire</i>
cerno	<i>uedeo</i>	arenam	<i>sabulonem</i>
liberos	<i>infantes</i>	si vis	<i>si uoles</i>
detulit	<i>adportauit</i>	fletus	<i>planctus</i>
emit	<i>comparauit</i>	vorax	<i>manducator</i>
reus	<i>culpabilis</i>	potator	<i>bibator</i>
		ita	<i>sic</i>

KASSELSKÉ GLOSÝ (konec 8. - začátek 9. století n.l.)

homo	<i>man</i>	figido	<i>lepara</i>
caput	<i>haupit</i>	pulmone	<i>lungunne</i>
oculos	<i>augun</i>	latera	<i>sitte</i>
aures	<i>aorun</i>	costis	<i>rippi</i>
coxa	<i>deoh</i>	cauallus	<i>hros</i>
nares	<i>nasa</i>	boues	<i>ohsun</i>
iunuclu	<i>chniu</i>	uaccas	<i>choi</i>
dentes	<i>zendi</i>	pecora	<i>skaaf</i>
pedes	<i>foozi</i>	agnelli	<i>lempir</i>
timporibus	<i>chinnapahun</i>	porci	<i>suuinir</i>
uncla	<i>nagal</i>	troia	<i>suu</i>
mantun	<i>chinni</i>	scrua	<i>suu</i>
pectus	<i>prust</i>	callus	<i>hano</i>
maxillas	<i>chinnpein</i>	galina	<i>hanin</i>
brachia	<i>arm</i>	casa	<i>hus</i>
collo	<i>hals</i>	stulti sunt	<i>tole sint</i>
manus	<i>hant</i>	romani	<i>uualha</i>
digiti	<i>fingra</i>	sapienti sunt	<i>spahe sint</i>
polix	<i>dumo</i>	paioari	<i>peigira</i>
ordigas	<i>zaehun</i>	modica est	<i>luzic ist</i>
tundi meo capilli	<i>skir min fahs</i>	sapienti[a]	<i>spahe</i>
radi meo colli	<i>skir minan hals</i>	in romana	<i>uualhum</i>
radi meo parba	<i>skir minan part</i>	plus habent	<i>mera hapent</i>
mutus	<i>tumper</i>	stultitia	<i>tolaheiti</i>
albios oculos	<i>staraplinter</i>	quam sapientia	<i>denne spahi</i>

VERONSKÁ HÁDANKA (konec 8. nebo začátek 9. století)

Se pareba boves,
albo versorio teneba,
alba pratalia araba,
negro semen seminaba.

ŠTRASBURSKÉ PŘÍSAHY (842)

Pro deo amur et pro christian poblo et nostro commun salvament, d'ist di in avant, in quant deus savir et podir me dunat, si salvarai eo cist meon fradre Karlo et in aiudha et in cadhuna cosa, si cum om per dreit son fradre salvar dift, in o quid il mi altresí fazet, et ab Ludher nul plaid numqua prindrai, qui meon vol cist meon fradre Karlo in damno sit.